

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-н Мира Цветкова-Арсова,

катедра по Специална педагогика и логопедия при ФНОИ на СУ „Св. Климент Охридски”

на дисертационен труд

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по научно направление

1.2 Педагогика (Специална педагогика)

Автор: Олимпия Н. Кацони

Тема: „Ученици със специални образователни потребности – обект на тормоз в общообразователните училища“

1. Състояние на представения комплект материали

Представеният и депозиран от Олимпия Кацони комплект материали на хартиен носител съдържа всички нужни документи съгласно изискванията на СУ “Св. Климент Охридски”.

2. Актуалност и значимост на тематиката. Структура на дисертационния труд

Дисертационният труд на Олимпия Кацони е насочен към изследване на тормоза, оказван върху ученици със СОП в общообразователна среда, от страна на съучениците им. Тъй като приобщаващото образование е водеща образователна политика спрямо учениците със СОП и все повече такива ученици се обучават заедно с връстници без увреждания, темата безспорно е от съществено значение, за да може да се установи дали е тормоз върху деца и ученици със СОП, причините за оказването му, видовете тормоз, които най-често се прилагат, и най-вече, за да могат да се потърсят ефективни методи и стратегии за отстраняването или предотвратяването му.

Дисертационният труд е в общ обем от 313 страници. Реалният текст е 238 страници, след което следват библиографска справка и три приложения. Трудът има традиционна структура. Състои се от: увод, две теоретични глави, една глава, в която се описва постановката на изследването, една глава с анализ и интерпретация на получените данни и резултати и дискусия по тях, изводи, препоръки, заключение, научни приноси, библиография, и приложения, като едното приложение е списъкът с публикации по темата на дисертационния труд. Отчитам съотношението между теоретичната част, описанието на методиката на изследване, и анализа, като балансирано. То е приблизително 110:12:120 страници.

3. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд започва с увод, който добре въвежда в проблематиката и умело изтъква важността и актуалността на избраната тема.

Двете теоретични глави са добре написани и структурирани. В първата подробно и много задълбочено се разглежда въпросът за оказване на тормоз, като той е старателно разгледан от всички възможни страни – видове тормоз, причини, места на оказването му, наблюдателите на тормоза, училищните и държавни политики и мерки срещу тормоза и др. Личи си личната ангажираност на докторанта и нейният стремеж да очертае максимално пълна картина на този отрицателен феномен в училище. Втората глава на свой ред предлага задълбочена характеристика на видовете увреждания, които децата и учениците със СОП – участници в изследването, имат, както и на техните особености. Много умело се изтъкват някои техни характерни особености, които биха могли да бъдат пряка причина за оказване на тормоз върху тях. Изразявам задоволството си от богатото теоретично изложение и от подредбата му.

Глава 3 запознава с постановката на изследването. В обем от 12 страници методично се извежда основната цел, която е точно и ясно формулирана, шестте работни хипотези, които звучат логично и са взаимно обвързани, методите, участниците в изследването и конкретната методология и процедура на провеждане на изследването. Преки участници са 120 учители и друг педагогически персонал, които докладват индиректно резултати за своите ученици със СОП, с които работят, и описват картината на оказване на тормоз

върху тях. Методиката на изследването включва два въпросника, както и част от скалата ААМД. Считаю, че подобраният инструментариум е богат, надежден, познат в специалната педагогика, вследствие на което могат да се очакват значими и стойностни резултати.

Четвърта глава предлага много съвместен, изключително задълбочен и детайлен статистически, количествен и качествен анализ на получените данни и резултати. Използвани са програмата SPSS 23.0, Anova, както и процентни съотношения. Анализът е добре онагледен с голям брой таблици, графики и диаграми. Той е подробен и обхваща всички събрани данни и резултати, които са обстойно анализирани. В дискусията се съпоставят събраните свои резултати на фона на чужди изследвания в специалната литература. В резултат от анализа обективно се доказват хипотези 1 и 5, частично се потвърждават хипотези 2, 3 и 4, и не се потвърждава хипотеза 6. Изразявам съгласие с разсъжденията на докторанта относно потвърждаването или отхвърлянето на издигнатите хипотези, както и с нейната научна добросъвестност.

Оформени са 11 изводи, които са пряко свързани с изследването. Те са разделени тематично в няколко групи – по отношение на характеристиките на учениците със СОП, по отношение на жертвите на тормоз, реакциите на учители и други присъствали на тормоз, по отношение на възможните интервенции за предотвратяване или намаляване на тормоза. Отправят се общо 9 препоръки за теорията и практиката, които докторантът отново е разделил тематично към различни групи лица – към учебните заведения, към родителите, към общността. Всички те звучат стойностно и реалистично.

Заклучението е добре построено и дава един подходящ завършек на труда.

Библиографската справка е богата и съдържа общо 169 литературни източници, от които 145 на английски език, 8 на гръцки и 16 веб-страници. Включени са литературни източници от последните 5 години.

Приложенията са общо три, като в първите две са поместени използвания въпросник и скалата ААМД, а в третото приложение е даден списък с публикациите по темата на дисертационния труд.

4. Приноси на разработката за науката и практиката

Оформените от докторанта научно-теоретични приноси са три, а практико-приложните са пет. Те звучат обективно и наистина имат приносен характер. Изразявам своето съгласие с тях.

5. Публикации по темата на дисертационния труд

Публикациите по темата на дисертационния труд са общо 5. Те добре отразяват различните етапи от развитието на труда. Една от публикациите е в научно списание, три са от докторантски четения и от докторантска конференция на СУ, и една е отново от конференция на катедрата по специална педагогика и логопедия. Две публикации са в съавторство с научния ръководител. Изразявам съгласие с обвързаността им с темата на дисертационния труд.

6. Автореферат

Авторефератът, придружаващ дисертационния труд, отразява добре и точно най-важните и значими моменти от труда, като дава ясна и същевременно пълна представа за съдържанието му. Той е в обем от 90 страници. Изразявам своето съгласие и одобрение от структурата и оформлението му.

7. Въпроси и препоръки

1. Препоръчвам авторът да потърси различни начини да популяризира резултатите от дисертационния си труд чрез допълнителни публикации, доклади на научни форуми и други подходящи форми, тъй като изследваната тематика е много важна, актуална и значима, и получените резултати трябва да получат максимална гласност.
2. Къде счита докторантът, че е мястото на синдрома на Турет в групите увреждания? Като какъв вид нарушение ще го определите?
3. Считате ли, че ако бяха обхванати и други групи деца и ученици със СОП, би било възможно да се достигне до по-различни резултати? Ако да, как мислите, какви биха били те и най-вече би ли имало значима разлика с получените от вас сега резултати?

Заключение:

Дисертационният труд е посветен на особено важен и значим въпрос в нашето съвремие, свързан с оказването на тормоз върху ученици със СОП в условията на общообразователна среда. Той стъпва върху една солидна теоретична база, достига до съществени експериментални резултати, които представляват оригинален принос за науката и практиката.

Дисертационният труд ясно и категорично доказва, че Олимпия Кацони притежава задълбочени теоретични познания, умения за самостоятелно провеждане на значимо научно изследване, умения за анализ и интерпретация на получените резултати и обобщаването им, в научна област 1.2. Педагогика (Специална педагогика). Много добро впечатление прави и цялостното техническо оформление на дисертационния труд и автореферата.

Въз основа на всичко изложено по-горе, убедено давам своята **положителна оценка** на дисертационния труд и придружаващия го автореферат, и предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен “доктор” на Олимпия Н. Кацони по професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика).

София, 2 май 2019 г.

Изготвил становището:

(проф. дпн Мира Цветкова-Арсова)